

Co vypovídají o *prý* jeho anglické ekvivalenty

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

INVESTICE
DO ROZVOJE
VZDĚLÁVÁNÍ

Jazyková
rozmanitost
a komunikace

CZ.1.07/2.3.00/20.0061

Michaela Martinková a Markéta Janebová
FF UP Olomouc
workshop InterCorp, 6. 9. 2013, FF UK

*Hypotéka mu pak prý stačila už jen ve třímilionové výši. Slovíčko **prý** je tady na místě. Ani jeden z těchto údajů není možné ověřit v otevřených zdrojích.“*

lidovky.cz 18. 5. 2013

Je výrazu *prý* inherentní „význ. nejistoty, nezaručenosti, pochybnosti, plynoucí z toho, že jde o přejaté sdělení“ (SSČ), jak napovídá nejen předcházející věta, ale i současné slovníky češtiny?

V této pilotní analýze anglických překladových ekvivalentů částice *prý* se chceme obecněji zamyslet nad možnostmi využití paralelních překladových korpusů při zkoumání funkce určitého výrazu skrze jeho překladové ekvivalenty.

Prý v česko-anglických slovnících

Adv.

1 (*říká se*) allegedly, reportedly,
kn. professedly, supposedly, apparently,
they say that..., it is rumoured that ...
there's a rumour going round that...,
I gather that...

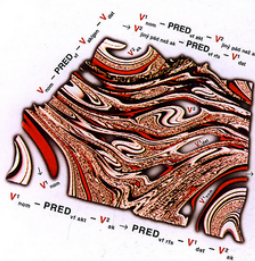
2. (*vyjadřuje pochybnost*) prý o tom nic neví he claims
he does not know anything about it

prý v mluvnicích češtiny

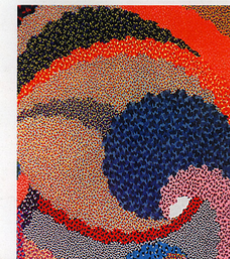
- ▶ Hodnotící částice, konkrétněji „hodnocení z hlediska jistoty o platnosti obsahu textu nebo jeho části (jistotní modalita)“ (Mluvnice češtiny 2, s. 232).
- ▶ Ve stejné skupině jako *určitě, zřejmě, možná* atd.
- ▶ „Některé jistotní částice spojují vyjadřování nejistoty o platnosti výpovědi s lexikálním vyjádřením stavu vědomostí či nevědomosti mluvčího o stavu výpovědi“, konkrétněji „mluvčí neví, ale **někdo jiný ví**, že V platí, tj. **není jisté**, že V“ (s. 233)

MIROSLAV GREPL / PETR KARLÍK

SKLADBA ČEŠTINY

I další mluvnice považují „cizí mínění“ za druh jistotně-modalitního postoje.

PŘÍRUČNÍ
MLUVNICE
ČEŠTINY

prý část.

1. modál. s význ. *nejistoty, nezaručenosti, pochybnosti, plynoucí z toho, že jde o přejaté sdělení*: padaly p. kroupy; je p. nemocen; měl p. mu říci, že to nechce

2. navaz. hovor. *uvádí cizí přímou řeč*: Přišel k nám Jan. P. dělej, jdeme do kina, řekl

prý (ob. čes. prej) část.

1. *naznačuje, že jde o sdělení přejaté z neurč. pramene, zprav. nezaručeného n. podceňovaného:* má prý velký plat; už je prý zase zdráv; je prý to hodný chlapec; slyšela jsem, že vy prý nechcete jít; prý se u nich nyní ani neukáže

2. *naznačuje, že jde o sdělení přímo přejaté, ale reprodukované s pochybností, s ironií n. s přehlížením:* domlouvají mi, ať prý to nedělám; máte prý jít domů vzkazují vám, že...; tvrdila mi, že prý o tom nic nevěděla; pospíchal, aby prý na něho nemusili čekat

3. *uvádí cizí přímou řeč:* přijde za mnou maminka. Prý dělej, dělej, musíme na procházku (Pujm.); ptali jsme se, nebude-li jim to vadit — prý ne

<http://ssjc.ujc.cas.cz/>

Grepl (2002, 375) píše o *prý* jako o typu reprodukce prvotních výpovědí:

Výpovědi realizované v nějaké prvotní komunikační situaci jako tzv. **přímá řeč**, ..., mohou být v jiné (druhotné) situaci reprodukovány v podstatě třemi způsoby:

(1) formou **uvozené řeči přímé**

X řekl: „Přivezu ti nějaký dárek“ –“ reprodukováná výpověď si uchovává svou prvotní podobu“, „v písemném projevu jsou tu možné uvozovky“

(3) formou **uvozené řeči nepřímé**:

X řekl, že mi přiveze nějaký dárek.

„dochází k mnoha ... gramatickým a vůbec výrazovým změnám ve výstavbě prvotních výpovědí“:

- změna osoby při „neidentitě reproduktora s původním mluvčím“
- změny dané tím, zda prvotní výpověď (přímá řeč, která se reprodukcí stává obsahovou větou vedlejší) byla věta oznamovací, tázací nebo přací, nikoliv však slovesné časy

(2) formou výpovědního útvaru s částicí **prý**:

- reprodukováná výpověď zůstává „většinou ve své prvotní podobě“

Prý přivezu ti nějaký dárek.

- může však mít i podobu výrazově (gramaticky) pozměněnou:

Abych prý otevřel okno / Prý abych otevřel okno /

Že prý abych otevřel okno / Prý že abych otevřel okno

Tím se blíží reprodukční formě (3)

NB: nejistota plynoucí z toho, že jde o reprodukované sdělení, tu není zmíněna.

V poslední době *prý* považováno za lexikální prostředek vyjadřování **evidentiality** (lexical evidential marker) (Hirschová 2012)

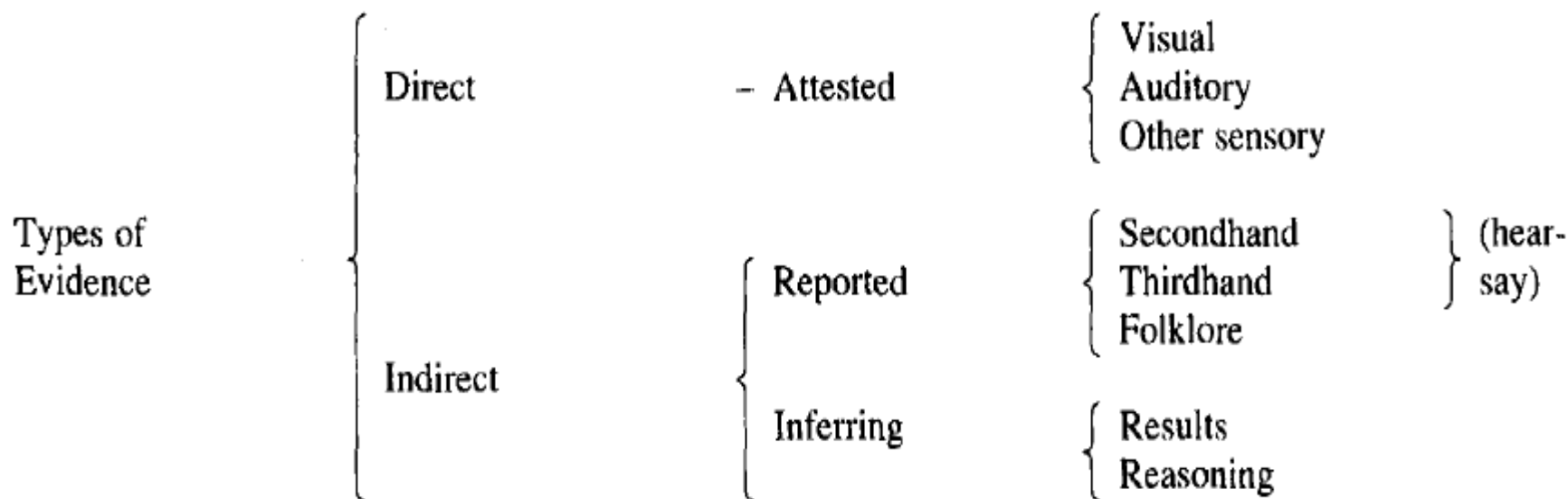

Fig. 1. The semantic domain of evidentiality.

Willett (1988, s. 57), cit. v Dendale a Tasmowski (2001, s. 343)

Podle Aikhenvaldové (2004, 25) je reported evidentiality vyjádřena slovesem a dělí se na hearsay (doslech, zaslechnutí), a quotative (citování).

Termín 'quotative' používáme pro takový prostředek evidenciality označované jako reported, který zahrnuje přesné **uvedení toho, kdo informaci poskytl** (ibid).

Ve většině hlavních evropských jazyků evidencialita není gramatickou kategorií (Aikhenvald 2004, 7) a není jí ani v češtině. To však neznamená, že zdroj informace nemůže být vyjádřen.

Hirschová rozdělení evidenciality typu reportování na „hearsay“ a „quotative“ aplikuje i na neverbální vyjádření (2012):

Hearsay: *Prý / údajně chce kandidovat do senátu*

Quotative: *Podle iDnes chce kandidovat do senátu*

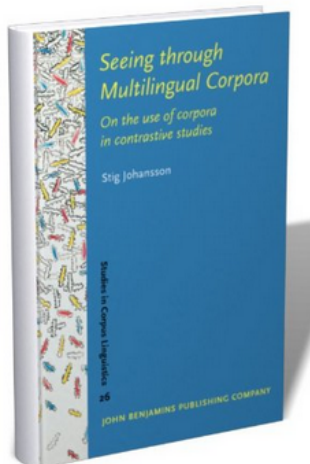
Co můžeme říct o *prý* na základě analýzy monolingválního korpusu

- ▶ Hoffmanová a Kolářová (2007) - studie založená na datech z korpusu SYN2001 (65% publicistika, 15% beletrie)
- ▶ V úvodu Hoffmanová a Kolářová odkazují k *Mluvnici spisovné češtiny II* F. Trávníčka (1951), který se zabývá „slovem *prý* jako příklonkou a jeho postavením ve výpovědi“ (2007, s. 93)
- ▶ Ve vlastní analýze sledují zejména „možnosti kombinace slova *prý* s dalšími prostředky sloužícími k reprodukci cizího mínění“ (2007, s. 94) a různými prostředky vyjádření jistotní modality

V monolingválních korpusech můžeme studovat formu a formální struktury, ale význam je přístupný mnohem méně. Jednou z výhod multilingválních korpusů je to, že umožňují vidět význam skrze překlad. Překlad může pomoci odhalit víceznačnost a vágnost (Johansson 2007, 57)

-studium angličtiny, norštiny, švédštiny skrze překladové ekvivalenty má dlouho tradici (Aijmer, Altenberg a Johansson 1996, Altenberg 1999, Johansson 2007, Ebeling 2013, aj.)

Nevýhody práce s paralelními překladovými korpusy

Totožné s nevýhodami korpusové analýzy obecně:

- ▶ korpus neukáže, co není správně: ne vše, co v něm je, je správně, stejně tak ne vše, co v něm není, není správně (no corpora of starred examples)
- ▶ hledat se dá jen to, co je explicitně vyjádřeno
- ▶ chyby v morfologické anotaci
- ▶ syntaktická anotace většinou chybí (Prague Czech English dependency Treebank je v tomto směru výjimkou)

Specifika paralelních překladových korpusů:

- korpus neukáže, co není správně: i když nějaký překladový ekvivalent nenajdeme, neznamená to, že není „správný“, a naopak ne všechny překlady „správné“ jsou (otázka kvality překladu)
- omezení daná typem textů, které byly přeloženy - beletrie, texty EU
 - co publicistika ? (problematika zdrojového textu, autorství)
 - málo mluveného jazyka (titulky?)
- většinou dost malé – studium frekventovaných jevů
- chyby v metadatech

Co o významu částice *prý* vypovídají její anglické překladové ekvivalenty

„Hearsay“, nebo „quotative“

1. V jakém procentu příkladů je zdroj reprodukované informace v anglické větě dohledatelný a jak je jazykově vyjádřen?
 - 1.1 Obsahuje anglický ekvivalent v těchto příkladech vyjádření nejistoty reproduktora nad pravdivostí reprodukované informace?
2. Co je ekvivalentem *prý* v těch anglických větách, kde zdroj informace není vyjádřen?
3. Co můžeme říct o tzv. zero correspondences?

Data: Intercorp

- ▶ Karlova Univerzita, FF <http://ucnk.ff.cuni.cz/intercorp/>
- ▶ 31 jazyků, čeština centrální (překlady do češtiny a z češtiny)
- ▶ “jádro” (beletrie) a “kolekce”: Projekt Syndikát, Presseurop, Acquis Communautaire, Europarl.
- ▶ **Můj subkorpus**
 - ▶ pouze beletrie
 - ▶ angličtina a čeština (zvlášť pro ČJ jako zdrojový text ST a ČJ jako cílový jazyk TT)
 - ▶ originály publikovány po roce 1950

Metodologická odbočka: lze subkorpus vytvořit automaticky?

Podle toho, jaký, kvůli problémům s metadaty. V tomto případě a tuto chvíli obtížně:

1. U některých jednotlivých románů není označena angličtina jako jazyk originálu (Dívka s perlou současné americké autorky Tracy Chevalier), přestože jak No Ske, tak Park tuto možnost při vytváření subkorpusu nabízejí
2. Kritérium data publikace (nastavitelné automaticky u Parku, nikoliv No Ske) nelze využít - u řady textů není zaznamenáno. Přitom potenciálně důležité, jsou tu i anglické texty z 18. století, které potřebují vyloučit.
3. Nejsou dostupné informace o variantě angličtiny. Na druhou stranu ani No Ske ani Park nepředstírají, že dostupné jsou. Naštěstí u studovaného jevu nepředpokládám rozdíl mezi překlady z britské a americké angličtiny.

Navíc:

- u pouze automaticky zarovnaných beletristických textů zarovnání často není kvalitní (Osudy dobrého vojáka Švejka, Medvídek Pú...)

Závěr:

- subkorpus je třeba vytvořit ručně výběrem konkrétních textů
- využití Parku (odfiltruje alespoň překlady z a do jiných jazyků než angličtina, poté subkorpus vytvořen v No Sketch (umožňuje potenciálně komfortnější vyhledávání)

Br 1980	✓ adams-restaurant_na_ko	✓ Foucault-Slova_a_vedi	✓ Kundera-Nesmrtelnost	✓ Read-Ja_tuzka	US 2000
Br 1993	✓ adams-stoparuv_pruvodc	✓ Frankova-DenikA_Franko	✓ Kundera-Nesnesit_lehko	✓ robilant-milenci_benat	Italian, educated in Columbia Uni
Br 1954	✓ Amis-Stastny_Jim	✓ franzen-rozhreseni US 2001	✓ kundera-zert	✓ Roth-lidska_skvma	US 2000
US	✓ Andric-Most_na_Drine	✓ frost-sez_sedmi US 1993	✓ Lagerlof-Podiv_cesta	✓ rowlingova-hpot_kamen	Br 1999
US 2005	✓ Andric-Travnicka_kron	✓ Golding-Pan_much Br 1954	✓ larsson-muzi	✓ SaintExupery-Malyprinc	
	✓ angellova-dvoji_zivot	✓ grisham-advokat_chudy 1998	✓ lawrence-pann_cikan Br 1976	✓ searle-mysl_mozek_veda	
	✓ anonym-anglick_pohadky	✓ grisham-bratrstvo US 2000	✓ Lem-Solaris	✓ siddons-bezpec_vysiny	US 1993
US 1953	✓ asimov-ocelove_jesky	✓ grisham-klient US 1993	✓ Levy-Umeni_prekladu	✓ Steel-Druha_sance	US 2004
US 1941	✓ asimov-rozum	✓ Grisham-Partner US 1993	✓ Lindgren-Karkulin	✓ Steel-Strazny_andel	US 2003
Br 1813	✓ austen-pycha	✓ grisham-posledni_vule US 1999	✓ lindgren-pippi	✓ Steinbeck-Hrozny_hnevu	US 1932
US 2000	✓ brown-andele_demoni	✓ hailey-konecna_diag Br 1958	✓ Lindseyova-Zamilovany	✓ Steinbeck-Mysi_a_lide	US 1934
US 2002	✓ brown-chut_lasky	✓ harris-milenci_jehn US 1988	✓ london-na_konc_duhu	✓ stevenson-jekyll	Scottish, 1886
US 2001	✓ brown-sifra	✓ Hasek-OsudyDobrehoVvSV	✓ Lorenz-Takzvane_zlo	✓ styblova-skalpel_pros	
US 2003	✓ Brown-Zdravim_temnotu	✓ Havel-Dalkovy_vyslech	✓ Mandelstamova-DveKnihy	✓ Tolkien-Hobit	Br 1934
	✓ Bulgakov-MistrAMarketk	✓ havel-largo_desolato	✓ Milne-Pu	✓ Tolkien-Pan_prstenu_1	
US 1958	✓ Capote-Snidane_Tiffany	✓ hemingway-starec_a_mor	✓ Milne-Pu_zatisti	✓ Tolkien-Pan_prstenu_2	Br 1934-49
Br 19th cent	✓ carroll-alenka_v_kraji	✓ Irving-Rok_vdovou US 1998	✓ mulisch-atentat	✓ Tolkien-Pan_prstenu_3	
US 1936	✓ carroll-alenka_zrcadle	✓ ishiguro-malir_sveta Br 1986	✓ munro-utek	✓ Topol-KockaNaKolejich	
	✓ cermak-zaklady_metod	✓ Jerome-TriM_ve_d Br 1889	✓ Nabokov-Lolita 1955	✓ Tulku-tibetske_metody	
	✓ chandler-muz_rad_psy	✓ Jirotko-Saturnin	✓ Nosov-Neznalkovy_prih	✓ Twain-Dobr_TSawyer-US 1876	
US 1999	✓ chevalier-divka_s_perl	✓ joyce-dubliners Br 1914	✓ Obama-Inauguracni_rec	✓ Verne-Cesta_kolem_sv	
Br 1992	✓ darke-setkani_ramou	✓ Kafka-Proces	✓ Ondaatje-Anglicky_Paci 1998	✓ Viewegh-VychovaDivekCR	
	✓ Coelho-Alchymista	✓ Kafka-Promena	✓ Orwell-1984 Br 1949	✓ weinberg-sneni_finalni	dream of a fool, 1994, US
	✓ Colloidi-Pinokiova_dobr	✓ kilham-mezi_medvedy	✓ orwell-farma_zvirat Br 1945	✓ Wells-Neviditelny	Br 1894
US 1998	✓ cook-toxin	✓ Kipling-Kniha_dzun_Mow Br 1901	✓ Ostrovskij-Jak_se_kali	✓ Wells-Stroj_casu	Br 1895
US 2005	✓ day-cirkus_v_zime	✓ Kipling-Kniha_dzun_oth Br 1901	✓ otcenasek-romeo_julie	✓ Wells-Valka_svetu	Br 1898
Br 1993	✓ doyle-posledni_poklona	✓ kis-encyklopedie	✓ Palahniuk-zalknuti US 2001	✓ woolfova-dallowayova	Br 1925
US 2005	✓ Fieldingova-panenka	✓ kis-hrcbka	✓ Pamuk-Istanbul	✓ woolfova-mezi_akty	Br 1944
	✓ Fischerova-Hodina_mezi	✓ klima-laska_a_smeti	✓ pavic-chazarsky_slov	✓ Woolfova-strasidelny	Br 1944
US 1922	✓ Fitzgerald-Diamant	✓ kohout-snezim	✓ Petrov-dvanact_kres		
US 1925	✓ Fitzgerald-VelkyGatsby	✓ krentz-zajatci_snu	✓ Puskin-Kapitanska_dcer		

2005

Velikost subkorpusu

	České zdrojové texty	České cílové texty
Počet textových pozic	678 818	3 548 005
Počet slov	546 856	2 816 433
Počet slov v anglickém textu	702 243	3 273 952

Metody

- ▶ *Prý* hledáno jako slovní tvar, bez shody velikosti, jak v Parku, tak v No Ske

<i>Prý</i> (absolutní frekvence)	České zdrojové texty	České cílové texty
dle No Ske	221	192
 dle Parku	205 (9 románů)	192

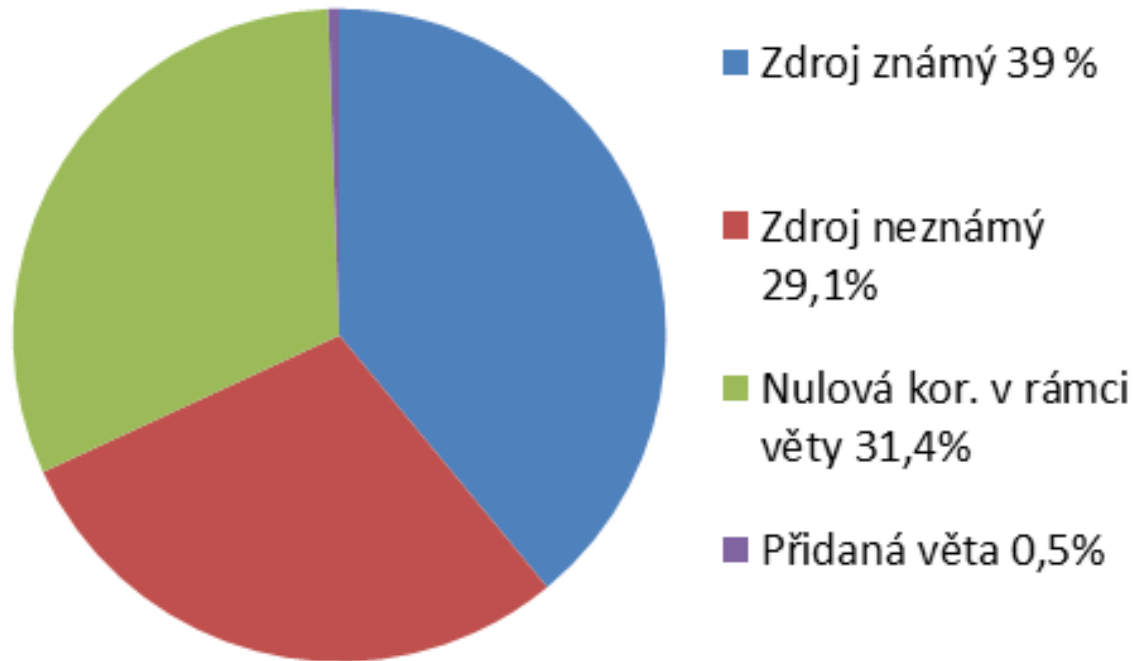
Analýza dat

	České zdrojové texty	České cílové texty
Relativní frekvence <i>prý</i> (na 100 000 slov)	37,5	6,82

Prý je mnohem frekventovanější v českých zdrojových textech, ty jsou ale značně nereprezentativní
→ více než polovina tokenů *prý* (106 dle Parku, 120 dle No Ske) je v Kunderově Žertu.

Prý v českých cílových textech

1. V jakém procentu příkladů je zdroj reprodukováné informace v anglické větě dohledatelný a jak je jazykově vyjádřen?

Zdroj je známý

	A. <i>Prý</i> je ekvivalentem Vdic a zdroje / PP s <i>podle</i>	B. Vdic / PP s <i>podle</i> v blízkosti <i>prý</i>	C. Rozdělení reportovaného úseku - <i>prý</i> v další větě místo opakovaného Vdic
according to X		2	
X [say]	33	8	4
X told (sb)	2		3
X explained		2	2
X felt	1		
I learned from X		1	
I saw in the paper		1	
X Vdic (OTHER)			14
X started a rumour			1
Inferred	1		

A. *Prý* překládá V_{dicendi}, s jeho negenerickým subjektem

Jen u say 33 příkladů, tj. 18% všech výskytů *prý*

"My husband doesn't know about ... you know ... and **your mother** says she's not going to tell your father, either.

„Manžel nemá tušení , že jsi ... však víš ... A tvoje matka to **prý** otci taky nepoví. Day, Cathy, The Circus in Winter

He said he could bring the rest later.

Pro zbytek si **prý** zajede později. Steel, Second Chance

Says he has a wife and children.

Prý má ženu a děti. Grisham, Brethren

B. České V_{dicendi} je v blízkosti *prý*

It wasn't legal, **she explained**.

Prý to není legální, **vysvětlovala**.

Grisham, The Street Lawyer

He was paying, **he said** before I could answer.

Prý to zaplatí, **ujistil** mě, než jsem se na to stačil zeptal.

Grisham, The Street Lawyer

C. Rozdělení reportovaného úseku - *prý* v další větě místo opakovaného V_{dicendi}

They said that Charlotte and Jim were there, they were both fine, except that Charlotte had a mild concussion .

Dozvěděla se, že Charlotte a Jim jsou tam, oba v pořádku, ale Charlotte **prý** utrpěla slabý otřes mozku.

Steel, Johnny Angel

She said they adore the boy, that they're completely different when they're around him, like nice people.

Říkala, že chlapce milují, že jsou úplně jiní, když jsou s ním. V té chvíli jsou **prý** z nich velmi příjemní lidé.

Lindsey, A Loving Scoundrel

In the end, Peggy saved them. She was the receptionist at the hospital, which was where she overheard **one of the nurses, Altman's wife, say** that she and her husband were looking for someone to manage their KOA. They were moving to Fort Wayne to open a Dairy Queen. Peggy acted quickly, and a week later, Earl sat with Altman in a golf cart.

Pracovala na příjmu v nemocnici a jedna z tamních sester, což byla Altmanova manželka, kolegyním řekla, že s mužem hledají někoho, kdo by převzal jejich kempink. Chtějí se **prý** přestěhovat do Fort Wayne a otevřít si tam mléčný bar.

Day, Cathy, The Circus in Winter

1.1 Obsahuje anglický ekvivalent v těchto příkladech vyjádření nejistoty reproduktora nad pravdivostí reprodukované informace?

Explicitní signály (snad) v desíti případech a je velmi sporné, zda je *prý* užito kvůli nim (překládá verbum dicendi). V české větě se někdy objevují další prostředků vyjadřující pochyby (o kumulaci těchto prostředků viz Hoffmannová a Kolářová 2005):

Afterwards she said she did not want me to appear nervous.

Potom **tvrdila, že prý** nechtěla, abych působila nervózně

Chevalier, Tracy, Girl with Pearl Earring

He told Denise a meandering, **incorrect** story about an "octoroon" to whom he'd briefly been engaged.

Vykládal Denise nepravdivou historku plnou odboček o "míšence", s níž **prý** byl krátce zasnoubený.

Franzen, The Corrections

Anyway, the last time I saw him, he was **boasting** about this great guy he'd just met, and how this man was taking him under his wing, how everything was gonna be different

Ale když jsme se viděli naposledy, básnil přede mnou o nějakém úžasném chlapíkovi, který se **prý** o něj postará, jak se všechno změní Fielding, Joy, The Puppet

Implicitně? Problém...

My mom never went to the circus because she said it was too hot.

Máma nešla nikdy, protože je tam **prý** moc horko.
Day, Cathy, The Circus in Winter

2. Co je ekvivalentem *prý* v těch anglických větách, kde zdroj informace není vyjádřen?

	<i>Prý</i> je ekvivalentem uvozovací věty s Vdic	Uvozovací věta s Vdic v blízkosti <i>prý</i>	<i>Prý</i> je užito v další větě
Generický subjekt + Vdic	13	1	2
X was said, it was said that	4		
X was criticized / reputed		1	1
I was/we were told	1	1	
I hear/(have) heard, we hear	8		
Word is	1		1
Rumour is/had it		4	
eavesdropping			1

I hear that Dubrovnik is the most beautiful city in the world, she wrote in her dark, angular letters, on the paper with the raised lined grids that she used. I wish you'd come be my eyes

Dubrovník je **prý** nejkrásnější město na světě, psala tlustým tmavým hranatým písmem na papíře s vyraženou mřížkou. Byla bych moc ráda, kdybyste přijeli a byli mýma očima.

Siddons, Anne Rivers, Hill Towns

"They say his father was a fisherman.

" Jeho táta **prý** byl rybář.

Hemingway, The old man and the sea

They say older people sleep less than we do, but from our experience this seems quite incorrect.

Starší lidé **prý** spí méně než my, ale podle všeho to tak nebude.

Ishiguro. An Artist of the Floating

World

Zdroj není uveden pokr.

allegedly	2	
apparently	2	Hearsay evidentials podle Chafe (v Chafe a Nichols 1986)
supposedly	1	
X was supposed to	5 + 2	(neměla, mají prý)
It seems	2	
I think/suppose	2	

V českých originálech *apparently* jako ekvivalent *prý* velmi časté – 17 tokenů

“Oh, it was doomed , as I said,” said the Captain, “**Apparently** it was going to crash into the sun or something.

"Byla odsouzena k zániku, jak už jsem řekl," odpověděl kapitán ledabyle. "**Měla prý** narazit do slunce, nebo co.

Adams, Douglas, The Restaurant at the End of the Universe

“Of course there should be more women at the top. Of *course*. And all of us are deeply concerned by the **apparent** (**zdánlivý; zjevný**) imbalance.”

I [Hacker] noted the skilful use of the word “**apparent**”.

(Yes, Minister. Equal Opportunities)

Nulové korespondence v rámci věty

Ve 42 tokenech z 57 (74% toho, co bylo doposud označováno jako nulová korespondence) je zdroj v širším kontextu dohledatelný a konkrétní. Uveden je většinou opět jako subjekt verb dicendi:

The doctor at the emergency room **said** he'd be fine soon. He has to keep the cast on for four weeks

Sádro mu **prý** sundají za čtyři týdny. Steel, Johnny Angel

Brian replied that he was aiming for a February opening. He had architect friends and contractor friends, and he foresaw no trouble.

Má **prý** přátele mezi architekty i dodavateli a ... nepředpokládá žádné potíže. Franzen, The Corrections

Rozdíl v časech mezi angličtinou a češtinou ve 22 případech (38,6% tokenů v této skupině) – tzv. časová souslednost v

She invited me to return for lunch, to check on Rub . If the sun was out, we could eat in the garden.

Když se ukáže sluníčko, budeme **prý** jíst v zahradě.

Grisham, The Street Lawyer.

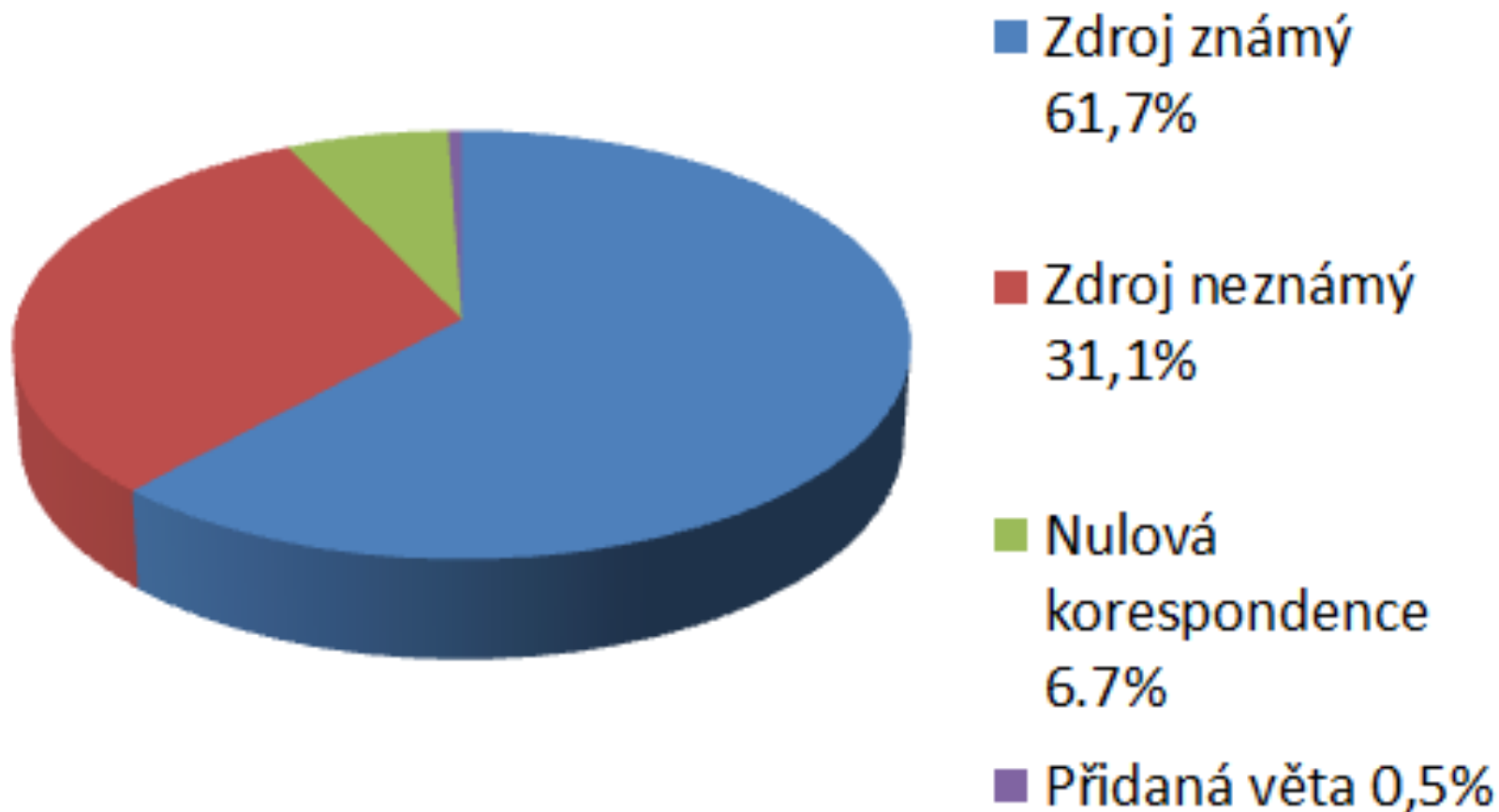
I called **Sofia** to see if she had heard from Mordecai. She had not. Zatím **prý** ne . Grisham, The Street Lawyer.

V těchto případech nejsou přítomny žádné pochyby o pravdivosti reprodukováné informace, a to ani tehdy, pokud se v angličtině projevuje časová souslednost.

Jde o pouhou reprodukci prvotních výpovědí (Grepl 2002) pomocí *prý*, které má „nezanedbatelnou roli ... při "reprodukcii" dialogu v beletrii a hlavně při prezentaci interview v publicistice“ (Hoffmannová a Kolářová 2007, 98)

Přímá a nepřímá řeč není dichotomie - podle české stylistiky existuje pět „forem podání řeči postav“, kromě přímé a nepřímé nevlastní přímá řeč, polopřímá řeč, smíšená řeč (Adam 2003 s odkazem na Doležela 1993)

Hearsay versus Quotation: rekapitulace

Závěry

- ▶ Naše pilotní analýza významu výrazu *prý* skrze jeho anglické překladové ekvivalenty v beletristických textech projektu Intercorp ukazuje, že v těchto typech textů *prý* často žádný význam „nejistoty, nezaručenosti, pochybnosti“ nenese.
- ▶ Zdroj reprodukované informace je ve většině případů znám a není v anglickém originálu nijak zpochybňován: nejčastějším anglickým ekvivalentem je věta uvádějící nepřímou řeč, kde podmětem verba dicendi je anaforicky užitě osobní zájmeno, jehož antecedent je v textu dohledatelný. Zájmena užitá genericky, slovesa dovídání se či adverbia jsou coby překladové ekvivalenty v menšině.

Toto zjištění potvrzuje

1. zařazení „výpovědního útvaru s částicí *prý*“ mezi prosté způsoby „reprodukce prvotních výpovědí“ (Grepl 2002, 375), na rozdíl od slovníků, které naznačují, že neutrální uvozovací funkci má výraz *prý* pouze tehdy, pokud uvádí cizí přímou řeč

2. tvrzení Hoffmanové a Kolářové (2007, 98) o „nezanedbateln[é] roli *prý* při reprodukci dialogu v beletrii a hlavně při prezentaci interview v publicistice“, kde pomocí *prý* lze „dosáhnout toho, že reprodukce ... dialogu nepůsobí stereotypně, ale živě a dynamicky“.

V publicistických textech naopak očekáváme, že zdroj reprodukováné informace uveden nebude, jinými slovy zastoupení verb dicendi v aktivu a s negenerickým subjektem jako ekvivalentů výrazu *prý* bude mnohem nižší.

Novináři se bez *prý* „neobejdou“ (srov. Hoffmanová a Kolářová 2007, 101) právě proto, že jim umožňuje zbavit se zodpovědnosti odvoláním se na zdroj bez nutnosti explicitně ho uvést. Žádnou nejistotu ale jistě evokovat nechtějí, *prý* má zůstat neviditelné.

Do budoucna vyvstává potřeba systematické, detailní analýzy výrazu *prý* v mluveném jazyce a v diachronním aspektu, který může odhalit i leccos o synchronní variabilitě v užití tohoto výrazu.

Je třeba přesně popsat procesy, které doprovázely změnu slovesa reportování v tuto částici: fonetická redukce, kdy dle Machka (1997, 481) „z 3. sg. praes. *praví* resp. aoristu *pravi* vzniklo adv. signalisující cizí výrok *prai* > *praj* > *prej* >, z toho hyperkorektní spisovné *prý*“.

Posuny k pochybnostem nad pravdivostí reportovaného tvrzení jsou zřejmě vysvětlitelné pragmatickými principy a inferencemi:

Maxim kvantity - „Say no more than you must“ (Grice 1975)

Principle of Informativeness – „Read as much into an utterance as is consistent with what you know about the world“ (Levinson 1983)

My mom never went to the circus because **she said** it was too hot.

Máma nešla nikdy, protože je tam **prý** moc horko.
Day, Cathy, The Circus in Winter

Děkuji vám za pozornost.

- Adam, R. 2003: Formy podání řeči. *Slovo a slovesnost* 64, 119-128
- Aikhenvald, Alexandra. 2003. *Evidentiality*. Oxford: OUP.
- Aijmer, Karin, Altenberg, Bengt, and Mats Johansson (eds.) 1996. *Languages in Contrast. Papers from a symposium on text-based cross-linguistic studies in Lund*. Lund: Lund University Press.
- Chafe, Wallace, a Nichols, Johanna (eds.) 1986. *Evidentiality: The linguistic coding of epistemology*. Norwood, N.J.: Ablex Publishing Corporation.
- Český národní korpus - InterCorp. Ústav Českého národního korpusu FF UK, Praha. Cit.30.03.2013, dostupný z WWW: <<http://www.korpus.cz>>.
- Dendale, Patrick a Liliane Tasmowski. 2001. Introduction: Evidentiality and related notions. *Journal of Pragmatics* 33.
- Ebeling, Signe Oksefjell 2013. Semantic prosody in a cross-linguistic perspective. *Studies in Variation, Contacts and Change in English*.
- Fronek, Josef. 2000. *Velký česko-anglický slovník*. LEDA.
- Grepl, Miroslav. 2002. „Reprodukce prvotních výpovědí.“ In Karlík, Petr, Marek Nekula a Jana Pleskalová (eds.), *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Grepl, Miroslav; Karlík, Petr. 1998. *Skladba češtiny*. Olomouc : Votobia.
- Hirschová, Milada. 2012. „Evidential markers, modifiers, sentence adverbs, predicates – another interface of syntax, semantics and pragmatics within syntax.“ Přednáška v rámci Ph.D. semináře na KAA FF UP v Olomouci.
- Hoffmanová, Jana a Ivana, Kolářová. 2007. „Slovo *prý/prej*: možnosti jeho funkční a sémantické diferenciací.“ In Štícha, František, a Josef Šimandl (eds.), *Gramatika a korpus/ Grammar & Corpora 2005*. Praha: ÚJČ AV.
- Johansson, Stig. 2007. „Seeing through multilingual corpora.“ In R. Facchinetti (ed.), *Corpus Linguistics 25 Years On*. Amsterdam – New York: Rodopi.
- Karlík, Petr; Nekula, Marek; Rusínová Zdenka. (ed) (1995). *Příruční mluvnice češtiny*. Praha: Nakladatelství Lidové noviny.
- Komárek, Miroslav a kol. (1986). *Mluvnice češtiny 2*. Praha: Academia.
- Mejstřík, Vladimír, František Daneš, Jaroslav Machač a Josef Filipec (eds). 2009. *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*. Praha: Academia.
- Traugott, Elisabeth. 1989. On the Rise of Epistemic Meanings in English: An Example of Subjectification in Semantic Change. *Language* 65.